

Crítiques

Homenatge i subversió a les Antilles

A 'La migració dels cors', Maryse Condé proposa una interessant relectura de 'Cims borrascosos', d'Emily Brontë

LA MIGRACIÓ DELS CORS

Maryse Condé

L'Agulla Daurada

Traducció d'Oriol Valls

386 pàg. / 21 €

David Vidal Castell

Podem imaginar un món sense Europa? Sense espolis, apropiacions ni colonialismes de tota mena, sí, però ¿específicament sense la imposició d'un cànon occidental blanc, masculí, burgès (com el que descrivia i propugnava Harold Bloom)? Al segle XX i XXI, des del que anomenem arrogantment *perifèria*, autors com Ngugi wa Thiong'o, Tsitsi Dangarembga o l'escriptora que avui ens ocupa, Maryse Condé, han respost amb esplèndides contribucions de forma més que afirmativa a aquesta pregunta.

Cims borrascosos, escrita per la lírica Emily Brontë, no és potser la millor novel·la del segle XIX anglès, però no és pas un llibre qualsevol. Si és cert que la novel·la realista és un invent burgès, no ho és menys que molts autors van impugnar a través d'ella l'ordre social i polític. Això va fer el 1847 *Cims borrascosos*, una història d'amor bella i violenta, amb replecs obscurs i un punt escandalosa. L'argument girava al voltant de l'indòmit Heathcliff, un personatge infernal i venjatiu que protagonitzava amb Catherine, amb qui havia estat criat com a germana i germana, una història d'amor impossible.

Tornem al començament: des de la perifèria de les Antilles, Condé ens proposa a *La migració dels cors* (L'Agulla Daurada) una apropiació a la inversa, una revisió de *Cims borrascosos* que és al mateix temps homenatge i subversió, i trasllada els personatges dels verds ermots de Yorkshire als canyissars i la sabana de Guadalupe. Com passa a la novel·la de Brontë, el paisatge configura i expressa les emocions dels personatges, i un tífo porta el misteriós nen Razyè (llegeixi's Heathcliff), aparegut del no-res (motiu recurrent en la novel·la anglesa del XIX), que és acollit per un petit terratinent com un fill propi. Razyè és més negre que un negre, és una glopada de foscor física i espiritual, i s'enamora perdudament de la seva germanastra, Cathy.

El text avança amb un ritme i uns girs argumentals que apel·len als fulletons del segle XIX: el pare adoptiu mor, el germanastre pren possessió de la finca, tracta Razyè com un animal i l'allunya de la seva Cathy, casant-la amb un ric i blanc hisendat del sucre. Razyè alimenta la seva fosca animalitat amb gelosia, odi i un desig de venjança que ho destrossa tot, i que és el motor de la novel·la. I si em permeteu aquí arribem a un dels molls de l'os de l'exercici de Condé, allò que Vargas Llosa anomenava l'element afegit. Què aporta la revisió de l'autora antillana a la novel·la del XIX anglès? A més de parlar de l'opressió de les dones i de les desigualtats de classe, com va fer Brontë, hi afegeix l'eix de la raça i la presa de consciència de la nacionalitat colonial, i es mou, així, entre dos pols: la blancor i la negritud; el punt demoníac i el querubinesc.

Joc de veus narradores

És un text ple de capvespres rojos a la sabana, d'incendis desbocats, de sang que brolla dels cossos, de cremes de canyissars. Els fenòmens de la natura, la lluna i els estels, els boscos, les bestioles i les tempestes, són auguris per als personatges. Una altra constant en l'escriptura de Condé és el joc de veus: combina narradors i narradores testimonials, amb un coneixement limitat dels fets, com les criades, la mateixa Cathy, i de fet, per torns, gairebé tots els mateixos protagonistes, amb un omniscient editorial que els fa de marc, i que esdevé, astutament, un narrador ignorant pel que fa a Razyè, sempre en una boira impenetrable. El ritme de fulletó de què parlàvem paga el tribut d'uns personatges sovint esquemàtics o erràtics en el seu desenvolupament, amb algun gir inversemblant. Estan al servei, com passava amb Brontë, d'un objectiu superior: no només explorar l'amor o l'odi, sinó l'ambigüitat i les mancances d'un món mal fet.

A més d'aquesta negritud emergent, Condé afegeix a la història un element misteriós, les estranyes connexions de l'ocult que batega sota el món, la superstició, el vudú. Moltes d'aquestes característiques les reconeixem d'una altra novel·la de l'autora, *Travessa del manglar*, també publicada per L'Agulla Daurada (bravo!) el 2022, i així mateix un llibre que es mou entre l'imprevist i el totalment previsible. La història, doncs, és i no és, al final, la que va escriure Brontë. I a nosaltres, al final també, ens sembla comprendre més bé i alhora no entendre res de l'ànima humana. ✍️

